

# Kedudukan Tadbir Urus Wakaf di Malaysia: Kajian dari Sudut Hubungan terhadap *Siyāsah Shar’iyyah*

Mohd Ridzuan Mohamad

*Fakulti Islam Kontemporari,  
Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA)  
Kampus Gong Badak, 21300 Kuala Terengganu, Terengganu, Malaysia*

Pengarang Penghubung  
duan\_shi@yahoo.com.my

Received: 14 June 2020

Accepted: 19 June 2020

Online First:

## ABSTRAK

*Tadbir urus wakaf merupakan suatu isu penting kerana ia melambangkan imej terhadap badan pentadbiran Islam iaitu Majlis Agama Islam Negeri-Negeri (MAIN). Dasar perundangan telah menetapkan bahawa MAIN merupakan badan yang bertanggungjawab bagi mengurus, mentadbir dan membangun segala harta-harta wakaf. Beberapa pandangan ulama silam menjelaskan bahawa tadbir urus wakaf hendaklah dilaksanakan melalui pendekatan *Siyāsah Shar’iyyah*. Namun demikian pelaksanaan ini belum dilaksanakan sepenuhnya. Objektif kajian ini adalah bertujuan untuk mengkaji dan menerokai sejauh manakah hubungan yang ada di antara tadbir urus wakaf dengan *Siyāsah Shar’iyyah*. Kajian ini dilaksanakan melalui kajian kualitatif dan teknik yang digunapakai adalah teknik penerokaan dokumen iaitu kitab-kitab turath yang melibatkan perbincangan *Siyāsah Shar’iyyah*. Ia dianalisis dengan kaedah induktif, deduktif dan komparatif. Hasil kajian ini mendapati bahawa hubungan *Siyāsah Shar’iyyah* adalah penting terhadap tadbir urus wakaf. Nilai-nilai *Siyāsah Shar’iyyah* mempunyai kedudukan yang signifikan apabila ia dilaksanakan ke atas tadbir urus wakaf yang melibatkan pengurusan, kewangan dan perundangan wakaf. Nilai-nilai *Siyāsah Shar’iyyah* tersebut berada pada*



Copyright© 2019 UTM Press.  
This is an open access article  
under the CC BY-NC-ND license

PENERBIT  PRESS  
UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA

*tiga kategori utama iaitu pertama Dustūriyyah, kedua Dawliyyah dan ketiga Māliyyah.*

**Kata Kunci:** *Tadbir Urus Wakaf, Siyāsah Shar’iyyah, Majlis Agama Islam Negeri (MAIN), Enakmen Wakaf Negeri-Negeri dan Pembangunan Wakaf.*

## **The Governance Waqf in Malaysia: A Study on The Relationship towards *Siyāsah Shar’iyyah***

### **ABSTRACT**

*The governance of waqf is an important aspect and it as an image of the Council of Islamic Religious State (MAIN). Policy of legislation determines that MAIN is the body that responsible for managing, administering and developing all waqf lands. Some scholars have opined that the administration of waqf should be practiced based on Siyāsah Shar’iyyah. But now, the approach has not yet been fully explored. This study aimed to examine and explore the relationship between governance of waqf and Siyāsah Shar’iyyah. This study was conducted through qualitative research. Document exploration is used for analyzing turath book that involved the discussion on Siyāsah Shar’iyyah. It is analyzed by inductive, deductive and comparative methods. The finding of the study found that the Siyāsah Shar’iyyah relationship is important to the governance of waqf. Values of Siyāsah Shar’iyyah is significant when implementing at the governance, finance and legalization of waqf. The values of the Siyāsah Shar’iyyah also are in three main categories i.e first Dustūriyyah, second Dawliyyah and third Māliyyah.*

**Keywords:** *Governance of waqf, Siyāsah Shar’iyyah, Council of Islamic Religious State (MAIN), State Enactment Waqf and Development Waqf.*

### **PENDAHULUAN**

Di Malaysia, tadbir urus wakaf termaktub dalam perundangan iaitu di bawah Jadual Kesembilan, Senarai Negeri dalam Perlembagaan Persekutuan. MAIN merupakan pihak berkuasa atau badan berauthoriti ke atas urus tadbir wakaf di setiap negeri selaras dengan Enakmen Wakaf Negeri dan Enakmen

Pentadbiran Hal Ehwal Islam. Sebagaimana termaktub di bawah enakmen wakaf negeri bahawa MAIN adalah pemegang amanah tunggal bagi semua harta wakaf, antaranya yang dinyatakan dalam perundangan tersebut iaitu Enakmen Wakaf Terengganu 2016 Seksyen 4 (a);

(a) Majlis hendaklah menjadi pemegang amanah tunggal bagi semua wakaf.

Menurut padangan Wahbah Al-Zuhailī, pihak yang diberi amanah untuk mengurus dan membangun harta wakaf mempunyai suatu kewajipan ke atasnya. Pelbagai bentuk yang boleh menghidupkan tanah wakaf seperti membangunkan secara pertanian, memberi sewaan kepada pihak yang memerlukan dan sebagainya (Wahbah Al-Zuhailī, 2008). Mantan Mufti Wilayah Persekutuan, Zulkifli Al-Bakri menjelaskan bahawa pemegang amanah terhadap harta wakaf mempunyai tanggungjawab yang besar. Antara tanggungjawab tersebut iaitu melibatkan urusan pembangunan, penyewaan, memungut hasil, pengagihan hasil kepada *mauquf alaih*<sup>1</sup> dan menyimpan hasil di tempat yang sepatutnya (Zulkifli Al Bakri, 2011).

Tadbir urus hartanah wakaf di Malaysia mempunyai aspek yang luas untuk dibincangkan. Umumnya, tadbir urus wakaf melibatkan pembangunan tanah wakaf, sumber kewangan, kedudukan hukum syarak atau jawatankuasa fatwa, hubungan terhadap perundangan sivil dan integriti pentadbiran wakaf (Bakri Ibrahim, 2014). Matlamat tadbir urus wakaf adalah untuk memastikan tanah-tanah wakaf di negara ini dapat dimajukan secara optimal. Ini kerana pada November 2019, Mantan Timbalan Perdana Menteri telah menyarankan supaya institusi-institusi wakaf perlu bergerak secara proaktif bagi menaikkan lagi taraf pengurusan dan pentadbiran wakaf ke arah yang lebih baik (Bernama, 2019). Sehubungan itu, apabila tanah-tanah wakaf berjaya dibangunkan, kesannya akan memberi impak positif kepada masyarakat (Djuzali, 2003). Kemajuan tanah wakaf juga turut memberi impak positif kepada masyarakat seperti dapat membantu dan mengurangkan taraf kemiskinan dalam negara (YWM, 2016).

---

<sup>1</sup> *Mauquf alaih* menurut tafsiran Enakmen Wakaf Negeri iaitu Enakmen Wakaf Negeri Terengganu 2016 Seksyen 2 (1) ertinya orang yang berhak menerima apa-apa manfaat, faedah, kepentingan atau keuntungan daripada suatu *mawquf*. Manakala pengertian *mawquf* pula iaitu ertinya apa-apa harta yang telah diwakafkan;

Kedudukan tadbir urus wakaf adalah penting terhadap pemerhatian aset-aset wakaf yang ada di negara ini, terutamanya tanah-tanah wakaf yang berdaftar di bawah MAIN. Tanah-tanah wakaf tersebut dibahagikan kepada dua jenis iaitu wakaf khas dan wakaf am. Kedudukannya adalah seperti berikut:

**Jadual 3: Laporan Tanah Wakaf Khas Negeri-Negeri (JAWHAR & YWM 2016)**

Bil	MAIN	Bilangan Lot	Keluasan (Ha= Hektar)
1	Pulau Pinang	69 Lot	37.72 Ha
2	Pahang	-	-
3	Kelantan	421 Lot	265.20 Ha
4	Terengganu	443 Lot	456.32 Ha
5	Melaka	609 Lot	279.36 Ha
6	W. Persekutuan	43 Lot	22.70 Ha
7	Negeri Sembilan	17 Lot	10.50 Ha
8	Sabah	110 Lot	2,130.04 Ha
9	Selangor	173 Lot	57.52 Ha
10	Perak	4,915 Lot	20,225.75 Ha
11	Kedah	938 Lot	724.27 Ha
10	Johor	-	-
11	Perlis	-	-
12	Sarawak	-	-

**Jadual 4: Laporan Tanah Wakaf Am Negeri-Negeri (JAWHAR & YWM 2016)**

Bil	MAIN	Bilangan Lot	Keluasan (Ha= Hektar)
1	Pulau Pinang	1,083 Lot	704.29 Ha
2	Pahang	144 Lot	74.60 Ha
3	Kelantan	89 Lot	19.72 Ha
4	Terengganu	170 Lot	27.78 Ha
5	Melaka	145 Lot	77.68 Ha
6	W. Persekutuan	17 Lot	1.57 Ha
7	Negeri Sembilan	12 Lot	6.68 Ha
8	Sabah	4 Lot	-
9	Selangor	537 Lot	295.15 Ha
10	Perak	318 Lot	-
11	Kedah	130 Lot	96.04 Ha
12	Johor	-	-
13	Perlis	-	-
14	Sarawak	-	-

Bagi Peranan *Siyāsah Shar'iyah*<sup>2</sup> pula, ia merupakan suatu perkara penting terhadap sesebuah pentadbiran negara berdasarkan hukum syarak (Husain Fauzi al-Najjar, 1962). Jika dikaitkan hubungan wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah*, ianya telah dibincangkan oleh salah seorang ulama silam iaitu Al-Māwardī. Beliau merupakan salah seorang ulama yang bermazhab Syafie yang hidup pada abad pertengahan. Antara karya yang terkenal dan menjadi rujukan penting bagi pengajian *Siyāsah Shar'iyah* iaitu *Al-Aḥkām Al-Sultāniyyah*. Kitab ini membahas secara komprehensif tentang kedudukan ketatanegaraan Islam serta beberapa hukum fiqh yang berkaitan *Siyāsah* berdasarkan pandangan empat mazhab. Perbincangan mengenai wakaf pula, beliau turut mengulas mengenainya secara umum di dalam bab kedudukan tanah '*ihyā wal mawāt*'. Al-Māwardī berpandangan,

<sup>2</sup> *Siyāsah* dari sudut termonologi adalah berasal daripada perkataan bahasa Arab iaitu '*sasa-yasūsū-siyāsatan*' yang bermaksud mengatur, memelihara dan melatih kuda (Ibn Manzūr, 1968). Manakala pengertian *Siyāsah Shar'iyah* pula iaitu sebuah urusan terhadap tingkah laku manusia yang lebih dekat kepada maslahat dan dijauhkan daripada mudharat sekalipun tidak ditetapkan oleh wahyu dan rasul (Ibn Qayyim, t.th)

apabila seseorang mengusahakan sebidang tanah, kemudian tanah tersebut dibiarkan maka pihak pemerintah boleh mewakafkan tanah tersebut untuk kepentingan awam (al-Māwardī, 2006).

## **SOROTAN LITERATUR**

Kajian terhadap pengurusan wakaf telah banyak dijalankan oleh penulis terdahulu sama ada dalam bentuk artikal mahupun buku. Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji (JAWHAR) adalah merupakan sebuah agensi kerajaan di peringkat Federal yang terlibat dalam tadbir urus wakaf dan banyak mengeluarkan buku-buku mengenai pengurusan wakaf, buku-buku yang telah diterbitkan sebagai mana berikut:-

**Jadual 1: Buku-Buku Wakaf yang Diterbitkan oleh JAWHAR**

Bil	Tajuk Penulisan	Tahun
1	Kompilasi Hukum Dan Fatwa Berkaitan Wakaf, Zakat, Haji & Sumber Am'	2010
2	Manual Pengurusan Istibdāl Wakaf	2010
3	Panduan Pengurusan Wakaf Institut Pendidikan	2018
4	Manual Pengurusan Tanah Wakaf'	2009
5	Manual Pengurusan Peletahakan Tanah Wakaf	2010

Manakala penulisan dalam bentuk artikel pula, antaranya membincangkan secara lebih khusus mengenai tadbir urus wakaf iaitu:

**Jadual 2: Artikel Berkaitan Tadbir Urus Wakaf**

Bil	Tajuk Penulisan	Pengarang / Tahun
1	Pengurusan Wakaf Pendidikan di Institusi Pengajian Tinggi Malaysia: Satu Sorotan Literatur	Najibah Mustafa /2014
2	Pengurusan Wakaf di Malaysia: Isu Dan Cabaran	Hasanah Mahmood /2017
3	Permasalahan Pengurusan Hartanah Wakaf Di Malaysia	Rohayu Majid /2014
4	Kawalan Dalaman Tadbir Urus Wakaf di Malaysia	Hasanah Mahmood /2017
5	Konsep Maqasid Syariah Dalam Pengurusan Wakaf	Nasrul Hisham /2015
6	Pengurusan dan Pembagunan Harta Wakaf di Negeri Kedah	Afifuddin M. Noor /2014
7	Pemeriksaan Wakaf di Malaysia	Zaim Ismail /2013
8	Urus tadbir Harta Wakaf Melaka	Norajila Che Man /2017
9	Singnifikan Konsep Istibdal Dalam Sistem Pengurusan Wakaf	Hisham Sabri /2020
10	Perkembangan Kajian Pembangunan Tanah Wakaf di Malaysia: Satu Sorotan Literatur	Ridzuan Mohamad /2020

Berdasarkan jadual 1 dan jadual 2 di atas, penulisan tentang hubungan kedudukan wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah* masih belum dikaji khususnya dalam konteks di negara ini. Justeru itu, menjadi suatu keperluan kajian ini untuk diteruskan serta dijadikan sebagai sumbangan penting kepada pihak berkepentingan seperti institusi wakaf dan ahli akademik.

Objektif kajian ini adalah untuk menerokai semula terhadap hubungan pentadbiran wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah*. Berdasarkan kajian dan penulisan terdahulu, banyak yang dikaji adalah berkaitan pengurusan wakaf mengikut pentadbiran semasa khususnya di Malaysia. Sebaliknya pemerhatian berkenaan pandangan para ulama silam terhadap pentadbiran wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah* amat jarang diberikan perhatian yang serius.

## **METODOLOGI KAJIAN**

Kajian ini menggunakan pendekatan kajian kualitatif, manakala reka bentuk kajian pula dengan menggunakan teknik penerokaan. Sebanyak 25 jenis reka bentuk yang terdapat dalam kajian kualitatif, reka bentuk tersebut adalah bersesuaian mengikut kajian yang dijalankan (Ghazali, 2016). Dalam kajian ini, reka bentuk yang digunakan adalah Reka Bentuk Penerokaan. Ianya sesuai kerana melibatkan pemerhatian dokumen iaitu kitab-kitab *turath* dan pandangan para ulama silam. Teknik penerokaan adalah dilaksanakan secara mendalam terhadap makna-makna yang terkandung di dalam sesebuah dokumen (Burns, 2000). Teknik analisis kajian ini pula dilakukan dengan kaedah deduktif, induktif dan komparatif iaitu sesuai dengan protokol bagi sebuah kajian kualitatif.

## **DAPATAN DAN RUMUSAN**

Dapatan kajian ini diperolehi melalui analisis secara induktif, deduktif dan komparatif. Induktif merupakan sebuah hasil yang diperolehi berdasarkan tema-tema kajian yang dijalankan secara khusus dan dapat diuraikan dalam bentuk umum. Dalam konteks ini, nilai-nilai *Siyāsah Shar'iyah* diperolehi melalui pendekatan ini. Manakala teknik induktif pula sebaliknya. Seterusnya, melalui kaedah komparatif pula iaitu penting kajian terhadap kedua tema ini iaitu tadbir urus wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah*. Dapatan kajian ini diperolehi berdasarkan analisis kandungan seperti berikut:-

### **Analisis Hubungan Tadbir Urus Wakaf Dengan *Siyāsah Shar'iyah***

*Siyāsah Shar'iyah* merupakan segala perbuatan manusia yang lebih dekat kepada maslahat dan lebih jauh daripada mudharat sekalipun tidak ditetapkan oleh wahyu dan rasul (Ibn Qayyim, t.th). Menurut Abū al-Wafa Ibn Aqil, *siyāsah* merupakan tindakan pemerintah dalam sesebuah negara bagi membawa rakyat lebih dekat kepada kebaikan dan lebih jauh dari kerosakan (Ibn Qayyim, t.th). Menurut Husain Fauzi al-Najjar (1969), *siyāsah* merupakan pengaturan terhadap perkara-perkara penting serta melakukan tindakan yang tepat untuk kepentingan rakyat. Manakala al-Syalabī (t.th) berpendapat *Siyāsah Shar'iyah* merupakan pengurusan



yang tidak tertakluk kepada individu, sebaliknya melibatkan urusan kepentingan umum umat Islam. Kesimpulannya jika diperhatikan pengertian *Siyāsah Shar'iyah* secara lebih khusus, ia merupakan suatu ilmu yang membahaskan kedudukan pengurusan dalam sesebuah negara sama ada dari sudut perundangan mahu pun peraturan berasaskan dasar-dasar syariat. Merujuk penafsiran yang yang dikemukakan oleh para ulama berhubung *siyāsah* dan *Siyāsah Shar'iyah* didapati tidak jauh berbeza kerana tujuannya adalah sama iaitu melibatkan pengurusan negara berasaskan syariat Islam (Abd Wahāb al-Khallāf, (1977)

*Siyāsah Shar'iyah* mempunyai cabang ilmu yang luas. Menurut Abd Wahāb al-Khallāf (1977) seorang tokoh sarjana politik Islam daripada Mesir, perbincangan *Siyāsah Shar'iyah* dibahagikan kepada tiga bahagian iaitu pertama *Siyāsah Dustūriyyah*, kedua *Siyāsah Dawliyyah* dan ketiga *Siyāsah Māliyyah*. Beliau menjelaskan terdapat 10 ayat al-Qur'an berhubung *Fiqh Dustūriyyah*, 25 ayat *Siyāsah Shar'iyah Dawliyyah* dan 10 ayat bagi *Siyāsah Shar'iyah Māliyyah*. Manakala Menurut pandangan Abd Qadir al-'Audah (1951) pula, beliau membahagikan kepada tiga iaitu *al-Sultah al-Dustūriyyah*, *al-Sultah al-Dawliyyah*, *al-Sultah al-Māliyyah*

*Siyāsah Dustūriyyah* merupakan perbincangan berkait rapat dengan perundangan. Dalam kaitan ini, kedudukan perundangan tersebut mestilah berasaskan kepada prinsip-prinsip syariat di samping memenuhi kepentingan umum. Perundangan yang dimaksudkan bukan diambil kira daripada konsep legislatif pada masa kini, tetapi meliputi segala hal ketatanegaraan sebagai mana dinyatakan oleh Abū A`lā al-Maudūdī (t,th) Antara perbincangan *Siyāsah Dustūriyyah* ialah kedudukan *imamah*, rakyat, *bay`ah*, *waliyatul al-ahdi*, perwakilan, *ahlu al-ḥalli wal al-`aqli dan wuzarāh*. Perkara ini dijelaskan secara terperinci oleh al-Māwardī (2006) dalam kitabnya *al-Aḥkām al-Sulṭāniyyah* dan juga al-Farā (2000) dalam *al-Aḥkām al-Sulṭāniyyah*.

*Siyāsah Dawliyyah* pula membahaskan tentang kedudukan keamanan dalam sesebuah negara, iaitu meliputi secara khusus terhadap perjanjian perdamaian sebagai mana dinyatakan al-Qur'an Surah al-Nisā ayat 90 (Ali Mansūr, 1971). Bagi Mahmud Syaltut (1966) pula nilai-nilai *siyāsah Dawliyyah* dalam sesebuah negara Islam melibatkan peranan dakwah terhadap orang bukan Islam terutama di negara bukan Islam. Selain itu, nilai-nilai *siyāsah Dawliyyah* tidak terhenti setakat peranan dakwah bahkan

melibatkan batas-batas peperangan jika diperlukan. Abd Wahāb al-Khallāf (1997) pula berpendapat bahawa *Siyāsah Dawliyyah* memainkan peranan penting terhadap hubungan sesama rakyat. Setiap individu memerlukan antara satu sama lain bagi mencapai kehidupan yang sempurna. Oleh demikian, negara memainkan peranan penting bagi menjaga dan mengawal hubungan perdamaian antara satu sama lain berdasarkan perundangan yang ditetapkan. *Siyāsah Māliyyah* pula merupakan suatu tanggungjawab negara bagi menguruskan sumber dan mengagihkan harta negara kepada rakyat mengikut masalah. Menurut Wahāb al-Khallāf (1997), beliau mensyaratkan bahawa *Siyāsah Māliyyah* mestilah mengawal hasil negara dengan adil.

Kedudukan *Siyāsah Shar'iyah* meliputi segala aspek terhadap ketatanegaraan. Dalam konteks negara modern, aspek ketatanegaraan adalah meliputi tiga perkara utama iaitu pertama badan Eksekutif (Pemerintah), kedua, Judisiari (Kehakiman) dan Ketiga Legislatif (Perundangan) (Miriam Budiardjo, 2008). Namun demikian, kedudukan wakaf hanyalah sebahagian kecil daripada aspek ketatanegaraan. Di Malaysia, tadbir urus wakaf lebih mendominasi kepada pembangunan tanah dan ia tidak melibatkan hubungan ketenteraan, keselamatan negara dan lain-lain sebagai mana kedudukan *Siyāsah Shar'iyah* yang sebenar. Justeru itu, hubungan tadbir urus wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah* adalah lebih menjuruskan kepada *Dustūriyyah* dan *Māliyyah*. Aspek *Dustūriyyah* menekankan terhadap pengurusan atau tenaga kerja yang berintegriti. Selain itu, hubungan yang lain pula iaitu memerlukan juga kepakaran profesional dalam mengurus harta wakaf dan membantu pihak MAIN. Ini dibuktikan sebagai mana kerjasama wakaf atau kolaborasi antara universiti awam dengan MAIN seperti Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA) dan Universiti Terengganu Malaysia (UMT) dengan Majlis Agama Islam Negeri Terengganu (MAIDAM).

Perbincangan mengenai *Dustūriyyah* juga melibatkan kedudukan hal ehwal rakyat termasuk urusan tanah dan tempat tinggal. Sebagai mana dijelaskan oleh Al-Māwardī bahawa kerajaan mempunyai kepentingan terhadap tanah yang dibiarkan. Bagi merealisasikan tanah tersebut maka ianya perlu diwakafkan untuk tujuan yang umum. Hal ini menunjukkan bahawa hubungan *Siyāsah Shar'iyah* dengan tadbir urus wakaf mempunyai hubungan silang yang penting terhadap sesebuah negara. Dalam konteks kerajaan pula, menurut *Siyāsah Shar'iyah* iaitu seseorang yang dilantik secara sah melalui beberapa kaedah, antaranya *ahlu al- ḥalli wal al-*

*`aqdi* (al-Māwardī, 2006). *Ahlu al- ḥalli wal al-`aqdi* adalah sokongan baiah yang dilaksanakan oleh beberapa tokoh dan ia direstui oleh pihak penduduk. Justeru, kaitan tadbir urus wakaf dalam konteks ini bahawa MAIN merupakan pihak yang diamanahkan oleh masyarakat untuk mengurus dan mentadbir segala wakaf di negara ini. Pengurusan wakaf adalah melibatkan perkara-perkara yang berkait terhadap urusan kemasyarakatan. Dalam konteks ini, ia meliputi terhadap menjana harta wakaf iaitu *mawquf* dan mengagihkan pula kepada pihak penerimanya iaitu *maqwuf alahi*. Dalam ruangan ini, aspek masalah perlu disesuaikan. Masalah merupakan elemen penting yang ada di dalam *Siyāsah Shar'iyah*. Ini selaras berdasarkan sebuah kaedah fiqh iaitu:

لا سياسة الا ما وافق الشرع

Maksudnya: idak ada siyāsah kecuali hendaklah menepati syarak (Ibn Qayyim, t.th).

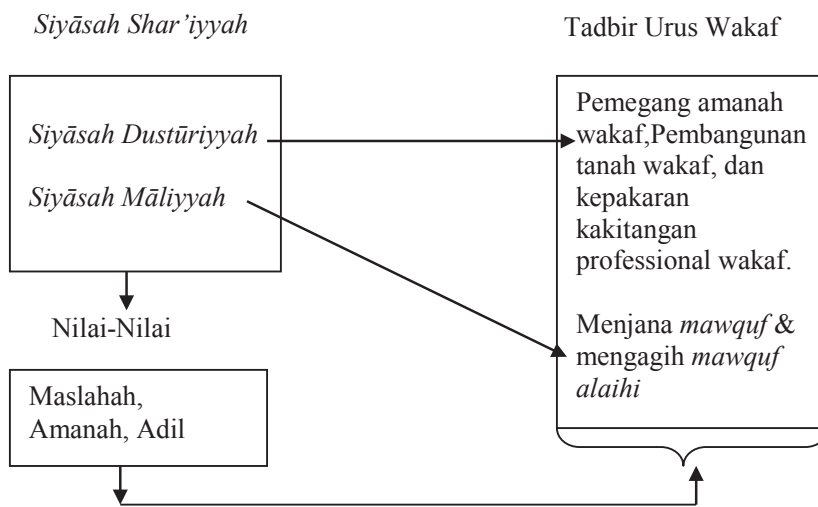
Kaedah ini menjelaskan bahawa setiap *Siyāsah* mestilah bersandarkan kepada hukum syarak. Justeru, setiap tadbir urus wakaf yang hendak dilakukan oleh pihak MAIN maka terlebih dahulu merujuk keputusan fatwa negeri dan fatwa kebangsaan. Bagi kaedah fiqh yang lain pula, *Siyāsah* juga dilaksanakan mengikut tahap keperluan masalah, ini berdasarkan kaedah iaitu:

تَصَرُّفُ الْإِمَامِ عَلَى الرَّعِيَّةِ مَنُوطٌ بِالْمَصْلَحَةِ

Maksudnya Pemimpin yang mengurus urusan rakyat mesti berpandukan maslahat. Kaedah ini pada asalnya menceritakan tentang kepentingan para penjaga yang diberi mandat terhadap pengurusan harta anak yatim (Al-Suyūti, 1983). Dalam konteks *siyāsah* pula mana-mana kepentingan mesti berasaskan hak milik mutlak dari Allah SWT dan bukan daripada para pemimpin semata-mata.

Hubungan *Siyāsah Māliyyah* pula dengan tadbir urus wakaf, ia merupakan suatu perkara penting terhadap pembangunan tanah-tanah wakaf. Pendekatan *Māliyyah* dapat membantu, mengawal dan menjaga harta umat Islam khususnya dalam konteks harta wakaf. Dalam konteks peranan

yang sebenar bagi *Siyāsah Māliyyah* adalah pihak yang bertanggungjawab mempunyai kewajiban mengurus hasil negara dengan secara adil dan mengagihkan pula harta tersebut berdasarkan masalah (Abd Wahāb al-Khallāf, 1988). Justeru, nilai-nilai amanah, adil dan masalah merupakan suatu kewajiban yang ada terhadap pengurusan harta-harta wakaf. Rumusan terhadap hubungan *Siyāsah Shar'iyah* dengan tadbir urus wakaf sebagai mana rajah di bawah:



Rajah 1: Hubungan *Siyāsah Shar'iyah* dengan Tadbir Urus Wakaf

Rumusan kajian ini mendapati bahawa hubungan tadbir urus wakaf dengan *Siyāsah Shar'iyah* merupakan hubungan penting yang perlu dipraktikkan di negara ini. Tiga elemen utama dalam *Siyāsah Shar'iyah* iaitu *Dustūriyyah*, *Māliyyah* dan *Dawliyyah* hanya dua sahaja yang mempunyai kesesuaian terhadap tadbir urus wakaf iaitu *Dustūriyyah* dan *Māliyyah*. Manakala kedudukan *Dawliyyah* adalah menjuruskan terhadap kedudukan keamanan negara. Oleh demikian, elemen ini tidak mempunyai kaitan terhadap tadbir urus wakaf. Manakala nilai-nilai *Siyāsah Shar'iyah* pula yang terdapat di dalam *Dustūriyyah* dan *Māliyyah* iaitu amanah, adil dan masalah adalah penting terhadap kesesuaian di dalam tadbir urus wakaf khususnya di negara ini.

## **KESIMPULAN**

Tadbir urus wakaf merupakan suatu perkara dinamik. Bagi memantapkan lagi kesinambungannya maka peranan *Siyāsah Shar'iyah* merupakan salah satu faktor yang diperlukan. Kombinasi antara keduanya ini mempunyai hubungan yang saling mengukuhkan khususnya penerapan nilai-nilai *Siyāsah Shar'iyah* terhadap tadbir urus wakaf di negara ini.

## **PENGHARGAAN**

Sekalung penghargaan ditujukan kepada Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA) khususnya Fakulti Islam Kontemporari (FKI) kerana memberi peluang kepada penulis dalam menerbitkan artikel yang berindeks sebagai syarat untuk memenuhi kelayakkan Doktor Falsafah. Seterusnya kepada Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu (MAIDAM) kerana membiayai sepenuhnya kos pengajian penulis diperingkat Doktor Falsafah.

## **RUJUKAN**

- Abū al-Ya`lā Al-Farā, 2000. *al-Aḥkām al-Sulṭāniyyah*, Beirut: Dār Kitāb `Ilmiyyah.
- Al-`Audah, Abd Qadīr, 1951. *al-Islām wa al-Auḍāḥ al-Siyāsī*, Kaherah: Dār Kutub Arabi, ed. 1.
- Al-Jawzī, Ibn Qayyim, t.th. *al-I`lām al-Muwāqanin `an Rabbil `Ā-lamīn*, ed.3. Beirut : Dār al-Jayl. Ed.3.
- Al-Jawzī, Ibn Qayyim, 1953. *al-Ṭurūq al-Hukmiyyah fi al-Siyāsah al-Syar`iyyah*, Riyāḍ: Dār al-Wathan. ed.1.
- Al-Khallāf, Abd Wahāb, 1977. *al-Siyāsah al-Syar`iyyah aw al-Niẓam al-Dawlah al-Islāmiyyah fi al-Syu`ūn al-Dustūriyyah wa al-Khārijīyyah wa al-Māliyyah*, Kaherah: Dār al-Anṣār. ed.1.

- Al-Najjar, Husain Fauzi. 1969. *al-Islām wa al-Siyāsah*, Kaherah: Dār al-Ma`ārif.
- Al-Maudūdi, Abū A`lā, *al-Tadwīn al-Dustūr al-Islāmi*, t.tp.Dār al-Fiqr, t.th.
- Al-Māwardī, Abi Hassan Ali Bin Muhammad Bin Habib al-Başrī. (2006), *al-Aḥkām al-Sulṭāniyyah*, Taḥqīq: Ahmad al-Jād, Kaherah: Dār Hadis. ed.1.
- Al-Suyūti, Abd Rahman Bin Abi Bakr, 1983. *al-Aysbāh Wa al-Nazā`ir*, t.tp: Dār al-Kitab Ilmaniyyat, ed.1
- Al-Syalabī, Ali Muhamad ibn Muhammad. t.th. *Shūra Farīhadul Islam* Beirut: Dār Ibnu Kathīr, ed. 1
- Al-Zuhailī, Wahbah, 2008. *Fiḥu al-Islam wa al-Adillah*, Damsyik: Dār al-Fikr, Jld. 8, ed. 6
- Bakri Ibrahim, 2014. Kursus Profesional Pengurusan Harta Wakaf Kertas Kerja: *Senario Harta Wakaf Di Malaysia*. UIM, 26 September 2014.
- Burns, 2000. *Research Introduction to Research Methos* London: Sage Publication Ltd, ed 1.
- Djuzali, 2003. *Fiqh Siyasaḥ: Implementasi Kemaslahatan Umat dalam Rumbu-Rumbu Syariah*, Jakarta: Prenda Media Group, ed.1.
- Ghazali Darusalam dan Sufean Hussin, 2016. *Metodologi Penyelidikan* Kuala Lumpur: Penerbit Unversiti Malaya, ed. 2.
- <http://www.bernama.com/bm/news> bertarikh 11.11.2019.
- Ibn Manzūr, Muhammad Ibn Mukarram Ibn Ali, 1968. *Lisān al-`Arāb*, Beirut: Dār al-Syādīr, jld. 6.
- Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji (JAWHAR) & Yayasan Wakaf Malaysia (YWM), 2016. *Pelan Induk Transformasi Pembangunan Harta Tanah Wakaf di Malaysia*, Selangor: Firdaus Press Sdn Bhd, ed 1.

- Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji 'JAWHAR'. 2010. *Kompilasi Hukum Dan Fatwa Berkaitan Wakaf, Zakat, Haji & Sumber Am*' Selangor: Najjah One Trading & Services, ed 1.
- Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji 'JAWHAR', 2010. *Manual Pengurusan Istibdāl Wakaf*, ed 1. Selangor: Najjah One Trading & Services.
- Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji 'JAWHAR', 2018. *Panduan Pengurusan Wakaf Institut Pendidikan*, ed,1. Putrajaya: JAWHAR.
- Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji 'JAWHAR', 2009. *Manual Pengurusan Tanah Wakaf*', ed, 2. Kuala Lumpur: Matang Cipta Sdn. Bhd.
- Jabatan Wakaf, Zakat Dan Haji 'JAWHAR', 2010. *Manual Pengurusan Peletahakan Tanah Wakaf*' ed, 1. Putrajaya: JAWHAR.
- Mansūr, Ali, 1971. *al-Syariah al-Islāmiyyah wal al-Qānun al-Dawāli Ām*, Kaherah: al-Syu'ūn Islamiyyah, ed. 1
- Miriam Budiardjo, 2008. *Dasar-dasar Ilmu Politik*, Jakarta: Pustaka PT Gramedia, ed. 30.
- Syaltut, Mahmud, 1966. *Min Tawjihāt al-Islām*, t.tp ed. 3.
- Yayasan Waqaf Malaysia, 2016. *Majalah Wakaf Malaysia*, Putrajaya: YWM, ed.1.
- Zulkifli Mohamad Al-Bakri, 2011. *'Wakaf Dan Permasalahannya'* Kuala Terengganu: Percetakan Yayasan Islam Terengganu, ed 1.

